

PAPER DETAILS

TITLE: MODERN KADIN İMAJİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: SÜS DERGİSİ ÖRNEĞİ

AUTHORS: Funda ARSLAN BILGIN,Özge Seda UGRAS

PAGES: 1437-1452

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3131311>

MODERN KADIN İMAJI ÜZERİNE BİR İNCELEME: SÜS DERGİSİ ÖRNEĞİ

An Analysis on the Image of Modern Woman: The Example of Sūs Magazine

Funda ARSLAN BİLGİN¹ ve Özge Seda UĞRAŞ²

¹ Arş. Gör. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Konya, farslan@erbakan.edu.tr, orcid.org/ 0000-0002-6070-1277

² Arş. Gör. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Konya, osedatuyulu@gmail.com, orcid.org/ 0000-0002-8824-6034

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

09.05.2023

Kabul/Accepted:

19.09.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1294473

Anahtar Kelimeler

Sūs Dergisi, kadın, modernleşme, kimlik, imaj.

Keywords

Sūs Magazine, woman, modernisation, identity, image.

ÖZ

Çalışmada XX. yüzyılda yayın hayatına başlayan hem Osmanlı'nın son dönemini hem de Cumhuriyetin ilk dönemini kapsayan "Sūs Dergisi" ele alınmıştır. Sūs Dergisi, bu iki farklı dönem arasındaki tarihi ve sosyolojik değişime hemen hemen bütün sayılarında yer veren önemli kadın dergilerinden biridir. Sūs Dergisi üzerine literatürde yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla bu çalışmayla hem bu iki farklı dönem arasında bir geçiş sağlayan Sūs Dergisine tarihsel ve sosyolojik süreklilik içerisinde yeni bir yorum getirilmiş hem de derginin bütün sayıları incelenerek, çalışmanın kapsamı içinde günümüz harfleriyle literatüre yeniden kazandırılmıştır. Böylece bu çalışmayla Sūs Dergisinin modern kadın ve modern toplumun yeni bir kimlik inşa sürecindeki etkisi tartışılmıştır. Sūs Dergisinin yeni bir kimlik inşa sürecindeki ve Cumhuriyetin de inşa etmek istediği modern kadın imajındaki sosyo-kültürel duruşu incelenmiştir. Ayrıca modern reformlarla toplumun geneline yayılan toplumsal değişim sürecinde; eğitim, basındaki entelektüel dönüşüm, iş hayatında kadın ve kadının tüketim alışkanlıkları gibi temel parametrelerin etkisi de göz önüne alınmıştır.

ABSTRACT

The study focuses on "Sūs Magazine", a journal that emerged in the 20th century and encompasses the final era of the Ottoman Empire and the initial phase of the Turkish Republic. Sūs Magazine stands out as a significant women's journal that delicately covers the historical and sociological shifts between these distinct periods in its all volumes. However, although it reflects this pivotal time, studies addressing Sūs Magazine in the literature are quite limited. Therefore, this research aims to illuminate the historical and sociological viewpoints presented in the magazine during this transformative period and examine each of its editions. Additionally, this study explores how Sūs Magazine influenced the development of a new identity of modern women and society on a broader scale. It assesses the socio-cultural role of Sūs Magazine in shaping this new identity and examines the image of the modern woman that the Turkish Republic aimed to promote. Moreover, the impact of crucial parameters such as education, intellectual transformation in the media, women's involvement in professional life, and their consumption patterns within the broader context of the societal transformation were also taken into consideration in this study.

Atıf/Citation: Arslan Bilgin, F. ve Uğraş, Ö. S. (2023). Modern Kadın İmajı Üzerine Bir İnceleme: Sūs Dergisi Örneği. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 3, 1437-1452.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Funda ARSLAN BİLGİN, farslan@erbakan.edu.tr

1. Giriş

Kadın meselesi, kadının tanımı ve kamusal alandaki konumu gibi tartışmaların tarihi, yeni olmamakla birlikte çok eski zamanlara hatta insanlık tarihine dayanır. Uzun zamandır tartışılabilen bu meseleler, insanlığın her döneminde farklı bir düzlemde var olmuş ve farklı bir mahiyet kazanmış olsa da bu tartışmaların kadın hak ve özgürlüklerine olan etkisi tartışmaya açık hale gelmiştir. Elbette bu tartışmalar bu çalışmanın kapsamı dışındadır ancak belirtmek gerekir ki kadın meselesi ne Osmanlı ne Cumhuriyet dönemleriyle ne de günümüzle sınırlandırılmayacak kadar önemli bir tarihsel ve toplumsal derinliğe sahiptir. Bununla birlikte bu tartışmalar yalnızca kendi toplumumuza da özgü değildir. Örneğin modernleşme öncesinde Batı’da da kadının kamusal alandaki görünürlüğü oldukça kısıtlıdır¹. Genellikle aile sınırları içinde olan kadın, bu sınırların içerisinde kalmıştır. 18. yüzyıl Osmanlı dönemine tanık olan Lady Montagu, günlük tarzında yazdığı mektuplarında Osmanlı kadını Avrupalı kadınlardan çok daha özgür, özlük haklarını daha fazla elde etmiş bir kadın profilinde açıklar ve kendisi de bu farklılık karşısında şaşkıncıdır².

Türk tarihinde, İslam öncesinde de Türk kadınına verilen önem çeşitli kaynaklarda dile getirilmiştir. Türkiye’de kadına seçme ve seçilme hakkı verilmesinden daha önce 1930 yılında kadınlara yerel seçimlere katılma hakkı tanınmış³ ardından 1934 yılında seçme ve seçilme hakkı resmleştirilmiştir. 1934 yılında resmileşen bu kararın birçok Avrupa ülkesinden önce verilmiş olması ise ayrıca önemlidir.

Günümüzde kadın hak ve özgürlükleri, kadınlara tanınan haklar gibi başlıklar altında toplanan tartışmalar, kadının bireysel varlığı ve kişisel özgürlüklerinde Cumhuriyetin ilanını milat saymaktadır. Kadına seçme ve seçilme hakkı dâhil birçok hakkın tanınmasında Cumhuriyetin etkisi tartışmasızdır. Ancak bu kazanımların tarihsel ve sosyolojik arka planına da bakmak gerekmektedir. Dolayısıyla hem tarihsel ve sosyolojik süreklilikten kopmamak hem de bütünsel bir değerlendirme yapabilmek için Osmanlı Kadın Hareketine özellikle de 19.yüzyılın son yıllarıyla 20.yüzyılın ilk yıllarındaki ‘kadın’ tartışmalarına bakmak yerinde olacaktır. Çünkü tarihsel ve sosyolojik gerçeklikler radikal ayrımları ya da kopuşları kaldıramaz. Yaşanan her bir olay tamamıyla bir diğerinin ardılı sayıl(a)masa da aralarındaki ilişki, etkileşim kaçınılmazdır. Bu nedenle çalışmada incelediğimiz Süs Dergisi de tarihsel aralığı ve toplumsal değişimdeki etkisi dolayısıyla hem geç Osmanlı hem de Cumhuriyetin ilk dönemini kapsayan, her iki dönemi de yansıtan bir dergidir. Süs Dergisi, Osmanlı kültüründen gelen tarihî ve sosyolojik birikimin yanı sıra Batılılaşma düşüncesinin ön plana çıktığı, birçok yeni reformun hayata geçirildiği Cumhuriyet dönemini ve bu iki dönem arasında yaşanan değişimi farklı bir perspektifte sunan bir kadın dergisidir. Literatürde Süs Dergisi üzerine yapılan çalışma ve tezler, derginin içerik, biçim özelliklerini öne çıkaran ya da dergideki edebiyat tartışmalarını ön planda tutan çalışmalarla sınırlı kalmıştır. Bu nedenle bu çalışmayla tarih ve sosyoloji disiplinlerinin birlikteliğine dayalı, Osmanlıca Türkçesi’nden günümüz harflerine birebir metin çevirisinin ötesine geçen, modern kadın imajını ve kimliğini yaygınlaştırmada bir aracı haline gelen Süs Dergisi özelinde alana katkı sağlayacak yeni bir çalışma ortaya koymak amaçlanmıştır.

2.Süs Dergisi

Son dönem Osmanlı kadın hareketinin motivasyonları, temel düşünce ve siyasi pratikleri, istek ve talepleri, beklentileri ya da rahatsızlıkları neredeyse dönemin bütün kadın dergilerine yansımıştır. Nitekim bu dergilerin yayınlanma amaçları da bu istek ve taleplerin kamuoyuna duyurulması ve kabul görmesidir. İşte bu dergilerden biri de Süs Dergisidir. Süs dergisi, ilk sayısını 16 Haziran 1923 tarihinde yayınlamış ve 26 Temmuz 1924 tarihinde toplamda 55 sayıyla yayın hayatını noktalamıştır. 55 sayıdan oluşan derginin 9. ve

¹ Ömer Çaha da Batı’da kadını yalnızca aile içinde tanımlayan sınırlar olduğunu ancak modernleşmeyle birlikte kadınların kendilerine kamusal alanda da yer bulmaya başladığını iddia eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çaha, 2018.

² Montagu, kadınların adetleri ve tavırları için “Tıpkı bizdeki gibi” ifadesini kullanır. “Onlar da bizimkiler kadar günahkârlar.” Burada kadınların tavır ve hareketlerini gördüğü için Türk kadınlarının saffetinden bahseden yazarlara hayret ettiğini belirtir. Bunlar “bizimkilerden çok daha serbest” ifadesiyle İngiliz kadınlarıyla Osmanlı kadınlarını karşılaştırır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lady Montagu, Türkiye Mektupları-1717-1718, 1973: 53-55).

³ Şirin Tekeli, alınan bu kararın tek parti dönemine yönelik anti-demokratik, otoriter söylemlerin kırılma amacıyla yapıldığını asıl amacın yönetimin kendisini dünyaya ‘demokratik’ olarak tanıtmak olduğunu iddia eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tekeli, 1991. Nitekim Yeşim Arat’a göre de Cumhuriyetin ilk dönemlerinde kadınlar yalnızca “Cumhuriyetin kız çocukları” olarak siyasal ve kamusal alanda varlığını ispat etmiştir. Cumhuriyet söyleminden bağımsız bir kadın siyasallığı mümkün değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Arat, 1989.

33. Sayıları ise özel sayı olarak çıkarılmıştır. Osmanlı Türkçesi ile yayınlanan derginin başyazarı Mehmed Rauf, mesul müdürü Hüseyin Remzi'dir ve haftalık edebi hanım mecmuası olarak yayınlanır. Derginin yayın amacı kapak sayfasında *tavır, kıyafeti bilhassa kalbi ve dimağı tezyin etmektir* şeklinde açıklanmıştır. İstanbul'da Tanin Matbaası tarafından yayınlanan dergi 16 sayfa, 30 x 24 cm boyutlarında, sırtı deri bez şeklindedir⁴.

Dergi içeriğine bakıldığında da derginin yayınlanma amaçlarının bazı yazılarda açıkça belirtildiği görülebilir. Örneğin imzasız olarak yayınlanan *Kadınlık Âlemi: Feminizm İlerliyor* başlıklı yazıda "Kadınlığın hukukça erkekle eşit duruma gelmesi esasını kabul ettirmek ve bunu fiilen de bir hakikat haline getirme için çalışan feminizm zaman geçtikçe bu nispette ilerlemektedir. Bu terakkileri günü gününe kaydetmek "Süs" için tatlı bir meşgale olacaktır" (Süs, 31 Mayıs 1924: 5) ifadesiyle Süs Dergisinin yayınlanma amaçlarından biri belirtilmiştir. Kadın erkek eşitliğini hukuki bir zeminde sağlamak şüphesiz Süs'ün görev ve amaçlarından değildir. Ancak bu eşitliğe giden yoldaki gelişme ve ilerlemeleri günü gününe kaydederek okuyucuya sunmayı Süs amaç haline getirmiş ve aracı haline gelmiştir.

Derginin yazar kadrosunda ise dönemin önemli kadın ve erkek edebiyatçıları vardır. Güzide Osman, Güzide Sabri, Halide Nusret Zorlutuna, Hakkı Neziye, Musahipzade Celal, Nezihe Muhiddin, Suad Derviş, Şükûfe Nihal, Abdullah Cevdet, Ahmet Haşim, Abdülhak Hamit Tarhan, Ali Ekrem Bolayır, Cenab Şahabeddin, Faruk Nafiz Çamlıbel, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mehmed Emin Yurdakul, Necdet Rüştü, Peyami Safa, Ruşen Eşref, Süleyman Nazif, Vedat Örfi Bengü, Yusuf Ziya Ortaç, Florinalı Nâzım, Faik Ali Ozansoy, Celal Sahir Erozan, Selahaddin Enis, Hüseyin Cahid Yalçın⁵ gibi isimler bunlardan bazılarıdır.

Süs dergisi okurlarının karşısına iki formatta, iki farklı fiyatta çıkmıştır. Biri renkli çizim, kapakları kuşe kâğıda baskılı lüks nüshalar; diğeri ise renkli baskı kapakları olmadan basılan siyah-beyaz ucuz nüshalardır⁶. Renkli çizim ve kuşe kâğıdı baskısıyla da dönemin diğer kadın dergilerinden ayrılır. Osmanlı Türkçe'siyle 55 sayı yayınlanan dergide dört romanın da ilk tefrika metinleri yayınlanır. Mehmed Rauf'un *Karanfil ve Yasemin*, Selahaddin Enis'in *Zaniyeler*, Suad Derviş'in *Buhran Gecesi*, Musahipzade Celal'in *Sinan Çelebi* romanları, okurlarla ilk defa Süs'te buluşur⁷.

3. Süs Dergisi Yayın İçeriği

Cumhuriyetin ilanından kısa süre önce yayın hayatına başlayan Süs dergisi, Osmanlıdan cumhuriyete geçiş sürecinde yaşanan sosyo-kültürel değişimi kadın merkezinde göstermesi nedeniyle çok önemli bir dergidir. Dergi sayılarında kadın-erkek eşitliği, moda, gündelik hayatı tanzim etme, sağlık, tıp, kişisel bakım, sinema, fıkra ve eğlence olmak üzere hemen her konuda bilgi verilmiştir (Tablo 1). Özellikle kadın ve kadının aile ve kamusal alanındaki değişime sıkça yer verilmiştir. Örneğin Selami İzzet, *Süse ve Güzelliğe Dair* başlıklı yazısında; Biliyor musunuz? Asrımızda "hissin" kıymeti kalmadı. Güzelliğe karşı adeta bigâneyiz. Yalnız biz erkekler değil, hatta kadınlar da "güzel" deyince hatırıma derhal kırmızı boya, pudra veya sürme geliyor. Herhalde güzellik iflas etti. Güzel kadın deyince iyi boyanmasını, iyi giyinmesini bilen bir hanımefendi tasvir ediyoruz. Hanımlar da böyle değil mi? Güzel erkek deyince hangi terzide giyiniyor diye soruluyor. Zengin kibar bir salonda güzellik üzerine bir bahis açınız (Süs, 23 Haziran 1923: 4) ifadeleriyle hem erkek hem de kadınlar için değişen güzellik algısına değinmiştir.

Derginin bir başka sayısında ise karikatür formunda yayınlanan ve iki kadın arasında geçen diyalog da değişen güzellik algısını göstermesi bakımından önemlidir. Diyalog şu şekilde ilerler; Görücü hanımlar arasında –Birisi: ne pudrası var ne boyası... Kol gibi saçları arkasında... Kanı sıcak, kadın bir yavrucuk – Öteki: Nafile, özenme kardeş! Bilmez misin bizim hınzır şimdiki şırpıntılardan istiyor (Süs, 21 Temmuz 1923: 2) ifadeleri değişen güzellik algısına bir başka örnektir (Şekil 1).

⁴https://www.alifart.com/cumhuriyet%E2%80%99e-dogru-bir-kadin-dergisi-%E2%80%9Csus%E2%80%9D_193824/04.10.2022.

⁵ <https://tarihdergi.com/cumhuriyetin-oncu-kadin-dergisi/04.10.2022>.

⁶ <https://tarihdergi.com/cumhuriyetin-oncu-kadin-dergisi/04.10.2022>.

⁷ <https://tarihdergi.com/cumhuriyetin-oncu-kadin-dergisi/04.10.2022>.

Tablo 1. Metinde Kullanılan Dergi Sayılarının Kronolojik Sıralaması

DERGİ SAYISI	TARİH	SAYFA SAYISI
Sayı: 1	16 Haziran 1923	1
Sayı: 1	16 Haziran 1923	2
Sayı: 2	23 Haziran 1923	4
Sayı: 3	30 Haziran 1923	9
Sayı: 5	14 Temmuz 1923	8
Sayı:6	21 Temmuz 1923	2
Sayı: 6	21 Temmuz 1923	8
Sayı: 14	15 Eylül 1923	1
Sayı: 15	23 Eylül 1923	14
Sayı: 22	10 Kasım 1923	6
Sayı: 23	17 Kasım 1923	15
Sayı: 24	24 Kasım 1923	2
Sayı: 31	12 Ocak 1924	6
Sayı: 34	2 Şubat 1924	8
Sayı: 42	29 Mart 1924	7
Sayı: 42	29 Mart 1924	12
Sayı: 46	26 Nisan 1924	3
Sayı:51	31 Mayıs 1924	5

Şekil 1. Görücü Hanımlar arasında geçen konuşma (21 Temmuz 1923, Sayı. 6, S. 2).

Yine dergide yayınlanan bir başka yazıda kibar hayatı olarak tanımlanan ancak günümüzde ‘*modern hayat ya da modern olmak*’la özdeşleştirilebilen yaşam tarzı şu şekilde tanımlanmıştır: “Bizim toplumumuzda kibar hayatı demek fazla süslenmek, iyi ve biraz fazla yemekler yemek, at ve araba ile gezmek, kısmen Fener’deki ‘Şehvet Harmanı’nda tur yapmak, yazın sayfıyelerde pinekleme, evinde piyano ve keman bulunmak ve onları şöyle biraz falso yaparak çalmak, odaları süslü ve tantanalı eşyalarla dayalı döşeli olmak vb. gibi derme çatma bir kibarlık demektir” (Asım, 1989: 147). Yayınlanan yazıların içeriğine bakıldığında Süs’ün modern kadın ve kadının inşa edeceği modern ya da kibar hayatın genele yayılmasındaki çabası bir kez daha

görülecektir. Yine derginin “Güzellik Esrarı” bölümünde dünyada çirkin kadın olmadığı çirkin zannedilen kadınların ise ya suratsız ya da beceriksiz olduğu ifade edilmiştir. Bir kadının güzel görünmeye güzel olmaya çalışması en meşru hakkıdır. Ayrıca Güzellik esrarı bölümünün amacı açıklandıktan sonra güzellik sırları, saç yapımı (Şekil 2), cilt bakımı, spor gibi konular da bu kısımda ele alınmıştır.

Şekil 2. Son Saçlar ve Yeni Taraklar (10 Kasım 1923, Sayı. 22, S. 6).

Derginin hemen hemen tüm sayılarında kapak fotoğrafı olarak dönemin önemli bir entelektüel kadını vardır. İlk sayısında kapak fotoğrafı olarak Halide Edip yer almıştır ve Edip'in Ateşten Gömlek adlı eserinin filme dönüştürülme düşüncesine yer verilmiştir (Şekil 3).

Halide Edip'e ek olarak dergi kapaklarında Halide Nusret, Müfide Ferit, Sabiha Rüştü, Latife Hanım, Fethi Okyar'ın eşi Galibe Hanım (Şekil 4), Dürrüşehvar Sultan, Mecmud Hanım, Suad Derviş, Lüsyen Hanım, Güzide Osman, Bedia Muvahhid Hanım, Afife Hanım, Nezire Sedat Hanım, Nihal Rauf, Suad Sefa, Muazzez Yusuf, Semiha Seri, Sadiye Vefik Hanım, Nirenir Hanım gibi dönemin önemli kadınlarının fotoğrafları yer almıştır. Kadınların yanı sıra Fethi Okyar, Fahri Celal, Ahmet Haşim, Halit Ziya, Peyami Safa, Hüseyin Rahmi, Mehmet Rauf, Yahya Kemal, Hamit Nejd, Sermet Bey, Nurullah Cemal gibi Beyler de kapak fotoğrafında yer alan erkeklerdir.

Dergide edebi yazılara sıkça yer verilmiş ve derginin her sayısında şiir ve hikâye kısımları yer almıştır. Bu kısımlarda Faik Ali, Süheyla Muhterem, Halide Nusret, Fahrettin Osman, Safeddin Rıza, Necdet Rüştü, Hüseyin Suad, Osman Nuri, Mehmed Musih, Fahreddin Osman, Meliha Avni, Halid Fahri, Güzide Osman, Arif Dündar, Florinalı Nazım, Faruk Nafiz, Hakkı Nezih, Tahire Said, Kenan Halid, Memduh Hüsnü gibi ünlü şairlerin şiirlerine de yer verilmiştir. Ayrıca Tefrika kısımlarında da Buhran gecesi- Suad Derviş, Gençlik- Mehmet Rauf, Ceriha- Mehmet Rauf, Sinan Çelebi- Mesaipzade Celal gibi eserler ilk olarak Sûs'te okuyucuya sunulmuştur.

Dergi ilk sayısından itibaren Türk kadınına merkezine almış ve Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hüseyin Cahit, Mehmet Emin, Celal Sahir gibi farklı birçok isimle *Türk Kadını* hakkında mülakatlara yer vermiştir. Örneğin Dr. Abdullah Cevdet'in, *İçtimaiyatta Kadın* yazısına göre kadının yaradılışından gelen 4 özelliği vardır. Bunlar; 1. Kalbinde faziletin yer tutması, 2. Yüzünde edep ve tevazuunun parlaması, 3. Dudaklarında sükûn ve şefkatin mütebessim olması, 4. Ellerini iş meşgul etmesidir (Sûs, 29 Mart 1924: 7). Yine Muazzez Yusuf, *Bizde Kadın: Dünkü Bugünkü* yazısıyla kadını, kadın özelliklerini tanımlarken; kadının yalnız bir hülya çiçeği ve sûs olmadığını ifade eder. Yusuf'a göre Kadın, hiçbir zaman yalnız nesil yetiştirecek bir makine, bir ev eşyası gibi manasız bir mevcudiyette değildir. Kadın, hayatın en mühim bir rengidir. İşte esas mesele ki

kadın edebiyatı, kadın hukuku, kadın hayatı ve içtimaiyatı için çalışmakta olan Süs, memleketimizde bu kadınlık cereyanlarına naçiz bir vasıta, ufacık bir delil olmayı kendisi için en mukaddes bir gaye telakki etmiştir (Süs, 29 Mart 1924: 12) ifadesiyle hem yazarın kadına bakış açısını hem de Süs dergisinin amaçlarından birini ortaya koymuştur.

Şekil 3. İlk Sayı Kapak Sayfası – Halide Edip (16 Haziran 1923, Sayı. 1, S. 1).

Süs dergisinin yayın ekibi, derginin çıkarılmasında kendilerine cesaret veren şeyin hanımefendilerin güzellik ve zarafet merakı kadar yok olmayan lütfkârlık ve mürüvetsperverliklerine güvenleri olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca kadınlara naçiz bir hizmette bulunmak emelinin gönüllerinde o kadar derin bir kök saldığını ve bu yüzden bütün zorluklara karşı çarpışmak cesaretini göstermekten çekinmedikleri de ifade edilmiştir (Süs, 16 Haziran 1923: 2). Bu değerlendirme yine Süs'ün kadının moda, güzellik ya da âdâb-ı muaşeret kurallarını yayma ve yeniden tanzim etmeyle sınırlı kalmadığını; kadın hak ve özgürlük taleplerini genele yaymada kadınları cesaretlendirme ve kadınlara güç vermede bir aracı olacağını da göstermektedir.

Derginin hemen hemen her sayısında *Kadınlık Âlemi* başlıklı bir bölüm yayınlanmıştır. Bu bölümde ise dönemin son modasına, güzellik sırlarına, ipek saçlarına, Avrupai kesim gelinlik ve kıyafetlere (Şekil 5), takı ve tokalara fotoğraflarıyla birlikte yer verilirken, kadınların toplumsal ve siyasi istek ve taleplerine de değinilmiştir. Örneğin İmzasız yayınlanan *İpek Saçlarınız* başlıklı yazıda kadın saçı, asırlardan beri kadın cinsinin bir temsil-i ziyneti olarak tanınmış o itibarla bütün şairler ve âşıklar tarafından takdis edilmiş (Süs, 14 Temmuz 1923: 8) olarak önemli bir metafor olarak tanımlanmış ve kadının dönüşümündeki değerine yer verilmiştir.

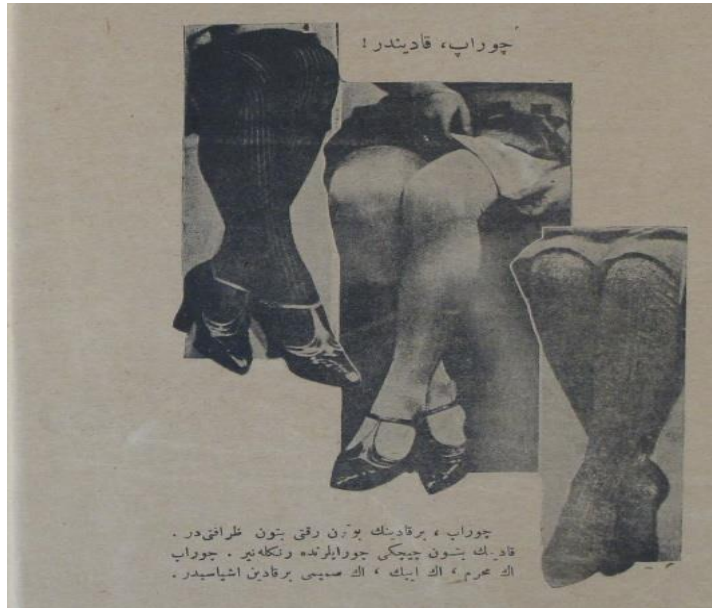
Şekil 4. Latife Hanım ve Galibe Fethi Hanım (15 Eylül 1923, Sayı. 14, S. 1).

Şekil 5. Yeni Moda Kıyafetler (30 Haziran 1923, Sayı. 3, S. 9).

Derginin bazı sayılarında *Hanımlar Mutfakta* başlığı altında yemek tarifleri verilmiştir ki bu tariflerin pandispanya gibi Avrupa mutfağından gelmesi önemli bir ayrıntıdır. Mutfak ve toplumsal kültür arasındaki iletişim ve etkileşim göz önüne alındığında mutfaktan eve giren değişimin önemi bir kez daha ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Avrupalı yemek ve pasta tariflerinin verilmesi toplumsal ve kültürel değişimin önemli adımlarından biri olarak okunmalıdır. Öte yandan fikri yazılara da dergi sayılarında sıkça yer verilmiştir. Örneğin *Kadınlık Âlemi* başlığı altında yer alan bir bölümde Kadınlar Halk Fırkası'na ve bu fırkanın mefkûresine yer verilmiştir (Süs, 23 Haziran 1923: 3). Ayrıca yine bu bölümde Türk kadınının toplumdaki yeri ve faaliyetleri gibi konulara yer verilmiştir. Türk kadını hakkında Mehmet Emin, Hüseyin Cahit ve Celal Sahir, Süleyman Bahri ile mülakat yapılmıştır. Derginin bir diğer önemli ve diğer dergilerden ayırıcı bölümü ise *Hıfzısıhha Sayfaları*'dır. Bu bölümlerde mide tedavisi, Yemek Hıfzısıhhası (Hanım Doktor), kadınlarda hiddet ve buhranlar, nezle, tetanoz, apandisit, dolama, çıban gibi rahatsızlıklar ele alınmış ve nasıl daha sağlıklı olunabileceğine dair tavsiyeler verilmiştir.

Moda konusunda ise dergide genellikle Fransa'dan örnekler verilmiştir. Fransa'dan özellikle de Paris'ten gelen kıyafetler, iskarpinler, şapkalar, gelinlikler dergide fotoğraflarıyla yer almıştır (Şekil 6, Şekil 7). Örneğin İmzasız yayınlanan *Güzel Sağlam ve Bahtiyar Olmak İçin* başlıklı yazıya göre Modada Şıklık Nedir? sorusuna; şıklık şekilde, tavırda, tarz ve ahenge malik olmak demektir. Letafetten, necabetten ve hiss-i zevkten mahrum olan bir kadına hiçbir zaman şık denilemez (Süs, 23 Eylül 1923: 14) şeklinde cevap verilmiştir. Bu cevap Süs'ün kadının hem dış görünümünü hem de kişisel gelişimini ön planda tutan duruşunun bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Yani Süs için kadının dış görünüşünün değişim ve dönüşümü yeterli değildir. Yine derginin yirmi dördüncü sayısında yayınlanan bir karikatürde eşler arasında geçen diyaloga göre kıyafetin dışsal değişiminin içe dönük zihinsel dönüşümün yansıması şu şekildedir: -Bu nasıl kıyafet hanım? -Artık istibdat ki isyan ettim... Hayatımda cumhuriyet ilan ediyorum... Süsüme kıyafetime karışamazsın...(Süs, 23 Haziran 1923: 2) ifadeleriyle kadının dönüşümüne yer verilmiştir. Eşler arasında yaşanan bu değişime ek olarak anne ve kızları, kadın ve erkek arasında yaşanan değişimi tartışan Cenap Şehabettin ise *Eskiler ve Yeniler* başlıklı yazısında on altı seneden beri akla hayret verecek bir şiddetle devam eden inkılâpların en bariz eserlerinin şüphesiz erkeklerden ziyade kadınlar arasında görüldüğünü savunur. “On altı inkılap yılında ana ile kız bile birbirinin dediğini tamamiyle anlayamayacak ve hatta birbirlerinin sesini işitemeyecek kadar ayrılıyorlar. Mübalağasız söyleyelim araya bir asırdan bile daha fazla zaman koydu. Sözler gibi fikirler, hisler hepsi dün başkaydı şimdi başka” (Süs, 26 Nisan 1924: 3) ifadeleriyle yaşanan sosyo-kültürel değişime dikkat çeker.

Şekil 6. Yeni Çorap ve Ayakkabı Modelleri (2 Şubat 1924, Sayı. 34, S. 8).

Şekil 7. Paris'te Yeni Model Gelinlikler (21 Temmuz 1923, Sayı. 6, S. 8).

Öte yandan Osmanlı kadınının yaşadığı değişimde Seniha Morali ve Emine Foat Tugay ile yapılan özel yazışmayı referans gösteren Davis, Osmanlı'da modernleşme hareketlerinin yoğunlaştığı son dönemlerde sahipleri ve çalışanları azınlık kadınlarından oluşan profesyonel terzi atölyeleri kurulduğunu; İstanbul'da Rum Kalivrusi, Yahudi Fegara, Şaki Kardeşler ile Fransız Demilville Kardeşlerin varlığı dolayısıyla Paris modasının etkisi altına girildiğini aktarır. Artık saray dışındaki hanımlar da evlerine terzi çağırmak yerine terzi atölyelerine gidiyor hatta bazıları giysilerini doğrudan Paris'ten getiriyorlardı (Davis, 2006: 207-211) ifadeleriyle yaşanan değişimi aktarır. Böylece Avrupa modasının, Avrupai giyim tarzının 19. yüzyılın ilk yarısında dahi ne saray içinde ne de saraya yakın üst zümreler üzerinde etkili olmadığı; değişimin yüzyılın sonlarına doğru ilk olarak sarayda başladığı ve zaman içerisinde toplumun çoğunluğuna yayıldığı da iddia edilebilir.

Yaşanan değişimin en fazla kılık kıyafet ve kadının kamusal alandaki varlığı tartışmaları üzerinden gitmesi tarihsel ve sosyolojik gerçekliğin ortaya çıkarılmasındaki handikaplardan biri olarak yorumlanabilir. Örneğin dönemin önemli kadınlarından biri olan Fatma Aliye, 1892 yılında yazdığı ancak Osmanlı Türkçesi'nden günümüz Türkçe'sine 2009 yılında çevrilen *İslam Kadınları* adlı eserinde cariyelik, evlilik ve çokeşlilik, moda ve musiki üzerine kendi hatıralarıyla desteklediği bazı çıkarımlarda bulunmuştur. Dönemin modasının tartışıldığı bir bölümde İngiliz bir mürebbiyenin terbiyesinden geçmiş ve yalnızca Türkçe bilen, alaturka giyim tarzını savunan iki farklı arkadaşıyla aralarında geçen konuşmalara yer vermiştir. Buna göre alafranga ve alaturka giyim tarzı tartışmasına şu şekilde dâhil olur: “Her ikiniz de seçiminizde hürsünüz. Hem biz Paris madamları gibi modaya uymaya mecbur değiliz. Bizde alaturka da alafranga da geçerli adetlerdir.” Fatma Aliye'ye “peki siz hangi tarafı seçiyorsunuz” sorusunun sorulması üzerine “...söylemeye ne gerek var, giyimimden belli olmuyor mu? cevabını vermiştir (Aliye, 2009: 75).

Dergide kılık kıyafet dönüşümünün yanı sıra adabı muaşeret kuralları, salon oyunları hakkında da bilgi verilmiştir. Örneğin Salon Âdâb-ı Muaşeret başlıklı imzasız yazıda, artık bu dönemde bir salon hayatı

başladığı ve kadın erkek arasında içtimai münasebetin çoğaldığı bilgisi verilmiştir. Bilhassa bu tarz hayat cereyanları içinde Avrupa’da cari olan usul ve adetlerin yeni hayatta uygulanabilir olduğu ve birebir itaat edilmesinin zaruri olmadığı (Süs, 17 Kasım 1923: 15) ifadesiyle değişen âdâb-ı muaşeret kuralları tartışılmıştır.

Çocuk modası, çocuk terbiyesi, çocuk sağlığı da dergide ele alınan diğer konulardan bazılarıdır. Ayrıca dergide sinema reklamları yapılmış özellikle de El’hamra Sineması’nın reklamlarına oldukça fazla yer verilmiştir. Sinema artistleri müsabakası, çocuk müsabakası ve saç müsabakası yapılmıştır. Derginin hemen her sayısında son sayfada haftanın kahkahası adı altında bir bölüm yer almıştır. Haftanın kahkahası bölümlerinde komik kısa öykü ya da fıkralara yer verilerek okuyucuyu eğlendirmek amaçlanmıştır. Ayrıca dergi bazı sayılarında okuyucu yorumlarına da yer veren anketler düzenlemiştir. Örneğin derginin üçüncü sayısında Görücülük mü? Görüşücülük mü? başlığı ile Türk Kadınının nasıl evlenmek istediğine dair okuyucuya yönelik bir anket başlatılmıştır. Bu kısım okuyucudan gelen mektuplar etrafında şekillenmiştir. Görücülük mü? Görüşücülük mü? isimli anket, görücü usulünün halen geçerliliğini koruyup korumadığını tartışmaya açmayı hedefler (Karakışla, 2015: 209).

Süs dergisinde feminist vurguların fazla öne çıkarılmaması, derginin ‘modern kadının inşa’sını feminizm vurgusunun önünde tutması dönemin kadın dergilerinden Süs’ü ayıran önemli bir farktır. Ayrıca Süs’te genç kızların kötü alışkanlıklara sahip olmaması ve onların iyi bir şekilde yetiştirilmesi konusunda iki yazı da mevcuttur. Ayrıca dergide tirajı yükseltmek için ise promosyon uygulanmıştır. İlk sayıdan itibaren 2. sayfada 5 kuruşluk toplam 5 kupona yer verilmiştir. Bu kuponlar karşılığında okuyucular dergide isimleri verilen mağazalarda 25 kuruşluk indirimden faydalanabileceklerdir. Yaptıkları promosyonun matbuat hayatında bir ilk olmasından Süs’te övgüyle bahsedilir (Süs, 16 Haziran 1923: 2).

Dergide fotoğraflar dışında dergi içeriğindeki konularla ilgili çizim ve karikatürler de ön plandadır. Derginin her sayısında son sayfada bir karikatüre yer verilmiştir. Genellikle bir kadın ve bir erkeğin bulunduğu bu karikatürlerde ise farklı farklı konular işlenmiştir (Ünal, 2007: 128). Yayınlanan karikatürlerin geneli de imzasızdır. Ayrıca Süs’te yalnızca karikatürler değil bazı yazılar da imzasız yayınlanmıştır. Mehmet Rauf’un başmuharrirliğini yaptığı iki dergi olan Mehasin ve Süs dergilerini şekil özellikleri, içerikleri, yazar kadroları açısından karşılaştıran Ünal’a göre (2007: 265) Süs’teki imzasız yazıların sayısının Mehasin’e göre fazla olması Süs’ün daha çok magazin yazılarına yer vermesiyle ilişkilendirilebilir. Yine Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kadın dergilerini ve toplumsal değişimi Süs, Asar-ı Nisvan ve Türk Kadın Yolu üzerinden okuyan Karabacak’a göre ise (2009: 35) dönem dergileriyle karşılaştırıldığında milliyetçi söylemlere Süs dergisinde çok daha az rastlanır. Bu tespitler Süs dergisinin kadının görünümünü modernize etmeyi amaçlayan, kadın hak ve özgürlüklerini ön planda tutarken; magazinsel ve kadın eğlencesine de yönelik bir dergi olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

Öte yandan derginin hitap ettiği kitleyi ve dergideki konuları inceleyen Yıldız Akpolat Davut’a göre derginin kitlesi ilk olarak okuma yazma bilen İstanbullu genç hanımlardır. Derginin kitlesi ise “*Avrupalı kadınlara özenen, Batı’ya yönelimli, zamanın popüler sanatlarına meraklı, nispeten entelektüel ve duygusal bir genç kadın kitlesidir*” (Akpolat Davut, 1996). “*Süs tam da Cumhuriyetin oluşturmaya çalıştığı bir kadın imajı çizmeye çalışmıştır. Kadını annelik vasıflarından ayırmayarak okuyan, öğrenen, çalışan, kendine bakan (yani süslenen, modayı takip eden) tam anlamıyla modern bir tablo çizmeye çalışmıştır. Süs politikadan uzak durmuş fakat hükümetin çizgisine ters düşen durumlarda eleştiri oklarını atmaktan da geri kalmamıştır*” (Akpolat Davut, 1996: 35).

4.Süs Dergisinin Arka Planına Bakmak: Osmanlı Kadınının Dönüşümü

Kapitalizmin ruhunun ortaya çıkışı ve lüks tüketimin ortaya çıkmasından toplumsal denge değişimine kadar sürecin tamamından ‘kadını’ sorumlu tutan Sombart (1998), orta çağda uhrevi bir biçimde var olan ‘aşk’ın kutsallıktan bağıni kopararak dünyevileştirdiğini savunur. Aşkın kutsallıktan ya da Tanrısallıktan insan bedenine özellikle kadın bedenine yönelmesiyle “kurtizan”, “kokot” ya da “metres” tanımlamalarıyla lüks tüketimi ve bu lükse olan talebin kapitalizmin ortaya çıkışındaki etkisini tartışır. Sombart’ın kadın-lüks-tüketim-kapitalizm birlikteliği üzerine kurduğu bu teori modern kadın ve tüketim alışkanlıkları arasındaki ilişkide önemli bir yere karşılık gelir. Gerek Osmanlı kadın hareketi gerekse Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki kadın hareketi ve dergilerinde kapitalizme evrilmemiş bu kadın-lüks- tüketim birlikteliğinin toplumdaki değiştirici ve dönüştürücü gözlemlenebilir.

Osmanlı kadın hareketi ve dergilerine geçmeden önce Osmanlı'nın toplumsal ve siyasi yapılanmasına bakmak gerekir. Osmanlı hiyerarşik yapılanması bilindiği gibi etnik kökene değil dine bağlıdır. Ancak Tanzimat modernleşmesiyle birlikte dönemin kültürel ve siyasal ortamında bu hiyerarşinin değişmeye başlayacağını sinyalleri de verilmiştir. Kadın konusunda ise Osmanlı'daki kız çocuklarının en fazla on bir yaşına kadar eğitim alabildiği Tanzimat öncesi dönemde yalnızca 'mekteb-i sıbyan'lara devam edebilen kız çocuklarının daha fazla eğitim alması gerektiğine yönelik tartışmalar başlamıştır. Bu tartışmalar kadınlara verilen eğitimin yetersiz olduğu ve ülkenin mevcut durumundan kurtulmasının yalnızca kadınların yeterli eğitim almasıyla mümkün olabileceğine yönelik görüşle; dönemin entelektüel ve aydınları üzerinden özellikle de fetvalar aracılığıyla kadının kamusal alanda görünür olmasına karşı çıkan bir görüş arasında yaşanır.

Ancak toplumsal değişim ve modernleşmenin getirilerine karşıt görüşler yalnızca fetvalarda görülmez. Örneğin bazı kadın yazarlar da kadının hak ettiği yeri bulmasına, kadın erkek eşitliğine yönelik düşünceleri savunmakla birlikte İslami anlayıştan uzak âdet ve yaklaşımların Osmanlı toplumunda benimsenmesine karşı çıkarak; modernleşme ve değişim düşüncesine temkinli yaklaşır. Genellikle bu yazarlara göre kadın ve erkek birbirinin vazgeçilmez olarak toplumsal hayatta birbirini tanımlayan iki önemli unsurdur. Bu iki unsur da aileyi bir araya getirerek, topluma düzen getiren önemli bir müessesedir (Demirel, 2020: 248). Bu önemli müessesenin zarar görmesi durumunda toplumsal düzen de bozulacaktır. İşte bu iki düşünce yani bir yandan kadını yalnızca aileyle sınırlandırmadan kadının kamusal alandaki görünürlüğüne, eşitliğine, eğitim hakkına, çalışma hayatındaki varlığına vurgu yapmakla; kadını ailenin en önemli unsurlarından biri olarak görmesine rağmen kadının kamusal alandaki varlığını alaturka ve alafranga ayrımları üzerinden tanımlamaya çalışmak, hâlihazırda var olan toplumsal ve kültürel mesafelerin daha da derinleşmesini beraberinde getirmiştir. Böylece bu tartışmaların sona ererek toplumsal bütünlük ve düzenin sağlanması amacından daha da uzaklaşmıştır.

Müslüman kadının modernleşmesi ya da kamusal alandaki varlığı üzerine çeşitli tartışmalar vardır. Bunlardan bazılarına göre, "Müslüman kadınların büyük çoğunluğu, onları küçülten kültürel adetler ve özgürleştiren idealleştirilmiş modernlik arasında ikilemde kalmaktadır. Müslüman kadınlar, bir seçim olarak değil; dayatılan bir kültürel gelenek olarak İslam'a uygun yaşamak üzere eğitilmekte, 'din karşıtlığı' olarak görülen ve özgürlük ve kurtuluş sloganlarıyla son derece çekici olan modernliğin hem faydalarına hem de zararlarına maruz kalmaktadır" (Lambaret, 2017: 55). Kadının modernleşme sürecini kamusal ve özel alan ayrımı üzerinden tartışan Göle'ye göre ise "Batıcılar ile muhafazakârlar arasındaki görüş ayrılıklarının kadın konusu üzerinden temellenmesinin nedeni, mahremiyetin bozulmasına ilişkindir. Mahrem ile namahrem alan arasındaki sınır çizgisini belirleyen kadın gövdesi farklı toplumsal projeleri sergilemeye devam etmektedir" (Göle, 2008: 56). Bu sınır çizgisi üzerinden yapılan tartışmaların ise kültürel mesafeyi artırarak modernleşme ve kadın üzerinden yapılan tartışmaların anlamını yozlaştırdığı söylenebilir.

18.yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı-Batı arasındaki askeri ve kültürel etkileşimlerin artmasıyla Türk aydınının 'kadın hakları' meselesiyle yüz yüze geldiğini savunan Kurnaz; Meşrutiyet döneminin, kadınlara Tanzimat'tan daha fazla imkân verdiğini iddia eder. Eğitim alanındaki değişimlere ek olarak basın alanında yapılan tartışmalar bir kamuoyu oluşmasına imkân sağlayarak idari kadroları da etkilemeye başlamış ve kadınlara çeşitli haklar verilmesinde rol oynamıştır. 1917 Hukuk-ı Aile Kararnamesi ve kızlar için darülfünun açılması verilen bu hakların en önemlilerindendir (Kurnaz, 2011: 258-260).

Osmanlı devlet adamlarının modernleşme çabalarının birkaç konuda öne çıktığını savunan Çaha'ya göre ise "eğitimin modernleştirilmesi" bunlardan biridir. Ancak Çaha'nın eğitimin modernleştirilmesi tanımını kadının eğitimi üzerine inşa ettiği görülebilir. Nitelim Çaha için "Kadının eğitimi ve kamusal hayata entegrasyonu, dönemin aydınları tarafından Batı medeniyetiyle bütünleşmenin sembolik göstergesi ve İmparatorluğun kültürel problemlerini çözmenin aracı olarak kabul edilmiştir" (Çaha, 2018: 92-93). Barbarosoğlu'na göre ise kadınların modernleşme süreci yalnızca eğitimle sınırlı değildir. "Orta ve üst sınıflar eğitim yoluyla modernleşirken savaşların ve yoklukların hayata vuran çehresi, fakir tabakayı sürdürmekte olduğu geçim ekonomisinden kopartarak yeni hayatın çalışma ekonomisi içine dâhil etmiştir" (Barbarosoğlu, 2014: 20) ifadesiyle kadının eğitim ve çalışma hayatındaki konumuna dair Çaha'dan farklı bir çıkarımda bulunmuştur.

1868-1908 yılları arasında Erken Dönem Osmanlı Hareket-i Nisvanı olarak tanımlayan Zinhioğlu, bu dönemin üç temel çözüm ürettiğini savunur. Bunlar "kimliğin ve hürriyetin geri kazanılması için toplumsal\kamusal

alana çıkış; ailedeki ve kamusal yaşamdaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması ve tam eşitlikle toplumun her alanında kadınların var olması, her mesleği icra edebilmesi; bunların gerçekleşebilmesi için yükseköğrenim de dâhil olmak üzere kadınların eğitiminin yaygınlaştırılmasıdır” (Zihnioğlu, 2016: 53). Osmanlı kadını, II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte önemli bir değişim yaşamaya başlar⁸. Daha önce sadece erkek aydınlar tarafından dile getirilen kadın-erkek eşitliği gibi bazı konularda Batı’daki gelişmelerden ve feminizm düşüncesinden etkilenen elit Osmanlı kadınları, gazete ve dergiler çıkararak, dernek ve cemiyetlerdeki faaliyetleriyle yardımlar toplayarak, seslerini duyurmaya çalışırlar. Kadınların mücadele ettiği konular arasında da çarşafı çıkarmak, üniversiteye gidebilmek, istediği yerde özgürlük kazanmak vardır (Yüksel, 2018: 89). Ancak Cumhuriyetin ilanının ertesinde yayınlanan Süs dergisinin sayıları incelendiğinde bu tartışmaların ötesine geçildiği de görülecektir. Bu değişim Osmanlı kadın hareketiyle Cumhuriyet dönemi kadın hareketinin konjonktürel ve teorik farkını ortaya koymaktadır.

Osmanlı kadınının konumunu, aile hayatını, eğitimi, iş hayatını, hukuki ve siyasi haklarını Tanzimat döneminden başlayarak Cumhuriyetin ilanı ile Kemalizm ve Kemalizm ertesinde tartışan Caporal, Batılı birçok düşüncenin olduğu gibi kadın konusunun bir mesele, ayrımcılık ya da sorun olarak ortaya çıkmasını Tanzimat dönemiyle başlatır. Tanzimat öncesi ve sonrasında Osmanlı kadınının eğitim sürecini ayrıntılarıyla tartışan Caporal için “kadının gelişiminde değişik Müslüman toplulukları (Rusya Müslümanları ve Arap Orta doğusu) arasında bir etkileşim varsa da bu etkileşim zayıftır. Değişimdeki esas ve ortak kaynak, modern Batı dünyasının yaptığı etkiler ve bu etkinin ortaya çıkardığı kültürel, ekonomik ve toplumsal nitelikler, altüst oluşlardır” (Caporal, 1982: 153-154).

Döneminin kadın konusunda ‘ılımlı’ sayılan isimlerinden Celal Nuri İleri, Osmanlı toplumunun içinde bulunduğu pek çok sorunla kadının toplumsal konumu arasında ilişki kurar. Ona göre kadının aşağı, ikincil bir konumda bulunması toplumu içten içe çökerten unsurlardan biri sayılabilir. Bu nedenle kadına erkekten ayrı bir terbiye verilmesi gerektiğini, ilk etapta topluma siyasi ya da teknisyen kadınların gerekli olmadığını savunan İleri,

“Her şeyden evvel valideye, zevceye, mürebbiyeye, insal-i atıyeyi yetiştirecek kadınlara muhtacdır. İşte mesele bundan ibarettir. Kadın, bu nokta-i nazara göre, evvel be evvel bir mürebbiye, bir pedagoğdur. Onun için ekseriyyet-i nisvanımız Spektroskopi fenninden, fırkaların teşekkülâtından, Drednot inşası için lazım olan malumattan ziyade, ‘Vatana şiddetle lazım olan çocuklar nasıl yetiştirilmeli; iyi bir nesil nasıl ‘fabrika’ edilir; zürriyet tıbben, hıfz-ı sıhhat itibariyle, psikoloji, pedagoji nokta-i nazarından nasıl yetiştirilir?’ gibi mevadî bilmelidir” (İleri, 2017: 112)

ifadeleriyle kadının eğitime, ailedeki dönüştürücü rolüne ve toplumsal konumunun önemine dikkat çekmiştir.

Osmanlı kadınının konumunun modernleşmeyle paralel bir biçimde değişmeye başladığını savunan Serpil Çakır ise değişimdeki en önemli faktörün ‘basın’ olduğunu savunur. Dönem gazete ve kadın dergilerinde kadınlar beklenti ve sorunlarını yazarak, toplumu özellikle kadınları bilinçlendirmeye amaçlamıştır. Kadınlar konferanslar aracılığıyla çeşitli dernekler kurmuş ve bu derneklerde etkin roller üstlenerek değişime etki etmiştir (Çakır, 1994: 22). İşte Süs’ü var eden unsurlar toplumsal ve tarihsel arka plandaki değişimdir. Basın alanında yaşanan değişime ek olarak dönem dergileri, gazetelerdeki köşe yazıları, dernek ve konferanslar aracılığıyla Süs’ün sosyo-kültürel ve tarihsel zemini daha güçlenmiştir. Örneğin 1900 ile 1930 yılları arasında devletin modernleştirici reformlarının etkisindeki kadının modernlik ile gelenek arasında yaşadığı gerilimlerin kadınlar tarafından nasıl görüldüğünü ortaya çıkarmaya çalışan ve bu gerilimi Halide Edip ve Türk Modernleşmesi üzerinden tartışan Durakbaşı’ya göre (2014: 23) Osmanlı’nın son dönemlerindeki modernleşme girişimlerinde kadınlar ve kadınların konumu, modernleşmede temel önem taşıyan konuların başında gelmiştir.

Modernleşme sürecinde kadının kamusal alandaki görünümü, gündelik ilişkileri, kılık kıyafeti, vücut ölçüleri (Şekil 8), yaşam tarzı ya da sosyalleşmesinde nerede durduğu ya da duracağı önemli bir tartışmayı da

⁸ Demetra Vaka, doğup büyüdüğü İstanbul’a yirmi yıl sonra Meşrutiyet ertesinde yeniden gelerek, şehrin değişimini anlattığı çalışmasında Pera’da bir mağazada çalışan Müslüman tezgâhtarla bir konuşmasını aktarır. Müslüman kadının çalışma hayatına katılması Vaka’ya göre önemli bir özgürlüktür. Kız ise: “Özgür mü? Özgür diyorsunuz ancak biz özgür değiliz. Günün belli saatlerinde burada olmak ve hoşlansak da hoşlanmasak da insanlara hizmet etmek, bize karşı her zaman nazik olmayan insanlara karşı daima şirin görünmek durumundayız” (Vaka, 2003: 37) ifadesiyle Vaka’dan farklı düşündüğünü belirtir.

beraberinde getirmiştir. Bir yandan Batı'nın yalnızca fen ve teknik alanlarındaki değişim ve gelişiminin örnek alınması gerektiğine yönelik düşünce hâkimken; diğer yandan ise Osmanlı'yı içinde bulunduğu durumdan kurtarabilmek için her türlü değişimin gerekliliğine duyulan düşünce hâkimdir. Bu düşünce doğrudan modernleşmenin gerekliliği sayılmasa bile mevcut sistemin değişmesi gerektiğine yönelik düşünceyi güçlendiren unsurlardan biri sayılabilir. Değişimin nasıl ve nereye doğru olacağı, toplumsal değişim ve dönüşümün en önemli aktörlerinden sayılan kadının bu değişimde nasıl konumlanacağı ise ayrıca önemlidir. İşte bu çalışmaya konu olan Sûs Dergisi başta olmak üzere dönemin kadın dergileri de bu değişim sürecine ve sonucuna odaklanmıştır.

Şekil 8. Vücut Şekillendirme Yöntemleri (12 Ocak 1924, Sayı. 31, S. 6).

Örneğin Cumhuriyetin ilanından 1992 yılına kadar çıkarılan kadın dergilerini inceleyen Malkoç Kılıç ve Vefikuluçay Yılmaz'a göre (2019: 2152) Cumhuriyet döneminde kadınlar, kimlik mücadelesi vermek yerine çeşitli haklar elde etmek ve fiziksel görünürlüğü kanıtlamak için çaba sarf etmişler ve bu uğurda kadın dergilerini kullanmışlardır. Yayın kadrosunda yalnızca kadınların bulunduğu ve sahibinin de bir kadın olduğu ilk kadın dergisi Şüküfezar'dan başlayarak Cumhuriyetin ilk yıllarındaki dergileri inceleyen Sancar'a göre ise (2014: 94-95) kadınların eğitimi, kadınların sosyal hayata katılmasına yönelik engellerin ortadan kaldırılması, kadın kıyafetine getirilen yasaklara karşı çıkılması bu dönemde çıkan kadın dergilerinin başlıca konuları arasındadır. Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım'ın kız kardeşi ve siyasette dönemin en aktif kadınlarından⁹ biri olan Emine Semiye, Batılılaşmayla birlikte daha fazla öne çıkan tesettür, giyim-kuşam ve moda tartışmalarına şu şekilde yaklaşır: Ona göre İslamiyet'in özündeki tesettür, uygulanan 'münasebetsiz kapanma şekli' değildir. O tesettürü 'ismetin bir silah-ı müdafii' olarak tanımlar. Ona göre kadınların asıl rahatsız olduğu şey örtülü olmak değil; haremlere, dört duvar arasına kapatılmaktır (Akt. Kurnaz, 2008: 180).

Dönemin önemli entelektüel kadınlarından ve Türk Kadın Birliği olarak başlayan daha sonra Kadınlar Halk Fırkası'na dönüşen örgütlü kadın hareketinin kurucusu Nezihe Muhittin kendisini gerçek bir feminist olarak tanımlar. Muhittin "biz, gerçek feministlerin, moda cereyanına sürüklenen şuursuz zümre ile hiçbir ilişkimiz yoktur. Sosyal ve siyasal hukuku ancak, hayat pilinin iyi işleyebilmesi ve toplum ortamının güçlü ilişkileri için istiyoruz" (Akt. Baykan ve Ötüş-Baskett, 2016: 70) ifadesiyle kadın hak ve özgürlüklerini yalnızca kılık kıyafet, gündelik rutinler ya da tüketim alışkanlıkları üzerinden kurgulamadığını belirtir. Ayrıca Türk Kadın

⁹ Taha Toros, Emine Semiye'yi 'ilk kadın politikamız ve siyasi yazarlarımızdandır' ifadesiyle tanımlar. Emine Semiye'nin Fatma Aliye'ye göre daha Batılı, daha atak olduğunu savunan Toros, Semiye'nin ilk kadın gazeteci olmasının yanında 'gizli politika işlerine karışan ilk kadın' olduğunu iddia eder (1998: 222). Ayrıntılı bilgi için bkz. Toros 1998.

Birliği Tüzüğü'nün 3. Maddesinde birliğin amacının “kadınlığı düşünsel ve sosyal alanlarda yükselterek, modern ve uygun bir düzeye erdirmek”¹⁰ olduğu belirtilir.

5.Sonuç

Cumhuriyetin ilanıyla önce yerel seçimler ardından genel seçimlerde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle birlikte kadına yönelik bütün kazanımların, kadın hak mücadelesinin ve taleplerinin Cumhuriyet’le başladığına dair yaygın bir kanı oluşmuştur. Bu kanıya göre kadın; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal bütün kazanımlarını Cumhuriyet’e borçludur. Bu kanı kabul edilebilir olsa da eksiktir. Örneğin bu kanının eksik olduğu, 1868 yılında yayınlanan Terakki gazetesindeki kadın mektupları incelendiğinde de görülebilir. Terakki gazetesinde 1868 yılında mektuplarla başlayan bu istek ve talepler bir günde başlayıp bitmemiştir. Çünkü bu hem toplumsal hem de siyasal bir dönüşüm eşiğidir. Dolayısıyla bu taleplerin 1868’den yerel seçimlerde kadınlara oy kullanma hakkının verildiği 1930 yılına kadar yaklaşık altmış yıl boyunca yalnızca bu mektuplarla sınırlı kalması mümkün değildir. Ya da Osmanlı kadın hareketi içinde 19.yüzyıl hatta Lady Montagu’nun Osmanlı’nın 18.yüzyılını anlattığı mektupları düşünüldüğünde değişim için gerekli olan sosyo-kültürel altyapının Cumhuriyetin ilanından çok daha önce temellerinin atıldığı iddia edilebilir. Hatta değişim için gerekli olan altyapının 18.yüzyıla ve çok daha eskiye dayandığı da söylenebilir. Tarihsel ve sosyo-kültürel değişimin bugün kadın hareketinin ya da kadının kamusal ve siyasal görünümünün miladı kabul ettiğimiz tarihten çok daha önce başladığı ve zamanla kadın dergi, gazete ve derneklerine etki ettiği bir vakıa olarak karşımıza çıkacaktır.

Osmanlı kadın hareketiyle Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki kadın hareketi karşılaştırıldığında; Osmanlı kadın hareketinin daha bireysel, öze yönelik, öncelikle kadın olmanın bireysel açmazlarını aşmaya çalışan bir görünümde olduğu iddia edilebilir. Bununla birlikte Cumhuriyet dönemindeki kadın hareketinin ise en azından ilk yıllarında bireysel kazanımların kısmen aşıldığı artık daha toplumsal kabullere yönelik, toplumun genelini kapsayan, kadın-toplum ilişkisine yönelik bir görünümde olduğu söylenebilir. Neticede bu iki süreç sosyolojik ve tarihsel olarak birbirine bağlıdır. Her ne kadar her yeni konjonktür kendi paradigmasını, kendi sosyo-kültürel gerçekliğini inşa etse de radikal bir kopuş kolay değildir, kolaylıkla da gerçekleşmeyecektir. Bu nedenle Osmanlı ve Cumhuriyet dönemindeki kadın hareketleri birbirinden oldukça farklı paradigmlar içerse de Osmanlı kadın hareketinin siyasal, kültürel ve sosyolojik ikliminden bağımsız bir Cumhuriyet kadın hareketi mümkün değildir.

Yıldız Akpolat’ın “*dış Batılı, içi itaatkâr-Doğulu*” ifadesiyle tanımladığı Cumhuriyet kadınının kültürel arada kalmışlığı, Tanzimat ve II. Meşrutiyet dönemiyle görünür olan kadın konusu ve kadının dönüşümünün sınırları tartışmalarından itibaren vardır. Özellikle Tanzimat döneminde kadın konusunda herhangi bir şey yazmamış bir aydından söz etmek neredeyse imkânsızdır. Ancak kadın talepleri çoğunlukla dönemin erkek aydınları tarafından dile getirilmiştir. Bununla birlikte erkek mahlası kullanan kadın yazarların varlığı da önemlidir. Kadın modernleşmesinin, kamusal alanda görünürlüğün, kılık kıyafet ve modadaki dönüşümün şeklen ya da fiziksel olarak en yoğun hissedildiği dergi ise Sûs dergisidir. Modern-Batılı ama bir taraftan da geleneksel bağını koparmayan kadın prototipi, Sûs dergisiyle görünür olmuştur. Sûs dergisi yayımlandığı ilk sayıdan itibaren kadın beğenisini esas alan, kadın desteğini önemseyen bir dergidir. Dergideki yemek tarifleri, ev dekorasyonu, giyim kuşam, moda takibi, anne çocuk ilişkisi, çocuk sağlığı gibi konular kadın beğenisini önemsediyini gösterir. Yayın önceliğinde mutlak surette bir kadın vurgusu vardır ve kadın vurgusunu çeşitli kamuoyu yoklamaları, anketler ya da istimzaçlar aracılığıyla yapması yönüyle de diğer dergilerden ayrılır. Ayrıca Sûs dergisi ilk promosyon veren kadın dergisidir.

Sûs Dergisindeki yazılar incelendiğinde Batıdaki değişimin, Batı’daki kadın hareketliliğinin farkında olduğu buna rağmen radikal bir söylemden kaçınıldığı iddia edilebilir. Gerek feminizm söylemlerinde gerekse modernleşme tartışmalarında Doğu ve Batı birlikteliğinin farkındalığı derginin ayırıcı bir özelliğidir. Dergide ne Batı her alanda olumlanmış ne de Doğu her alanda olumsuzlanmıştır. Yazıların genelinde modern-Batılı bir kadının dış görünüşünden eğitimine, çocuk yetiştirme tarzından evini dekore etmesine, mutfakta ne pişireceğinden kadının vücudunu nasıl şekillendirmesi gerektiğine kadar her konuda bilgi verilmiştir. Türk modernleşme sürecine hâkim olan Doğu-Batı karmaşasının sosyolojik karşılığının Sûs dergisinde de hissedildiği iddia edilebilir.

¹⁰ <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-kadınlar-birliği/> 09.04.2023.

Sûs Dergisi günümüzle karşılaştırıldığında televizyonlarda yayınlanan kadın gündüz kuşağı programlarının oldukça üst seviyeden, kaliteli bir biçimde okuyucuya sunulma biçimine benzer. Neredeyse bütün sayılarında son moda başlığına yer verilen dergide, ev dekorasyonundan saç kesim biçimlerine, salon âdâb-ı muaşeret kurallarından tıp bilgisine, çocuk eğitiminden mutfak ve sinemaya kadar günümüz karşılığı “dopdolu” olan bir içerik vardır. Cumhuriyetin ilk dönem kadınına hedefleyen dergi, Batılı-Burjuva-Özgüvenli-Eğlenceli Türk kadın profilini genele yaymayı amaçlamıştır. Derginin geneline bakıldığında Osmanlı kadın hareketinin bir dönemine hâkim olan tesettür, çarşaf tartışmalarının Sûs dergisinde yer almadığı görülebilir. Artık bu tartışmaların ötesine geçilmiş, modern kadının kamusal alandaki görünümü üzerinden sürdürülen tartışmaların yerini son moda saç kesimleri, tokalar, taraklar, deniz kıyafetleri almıştır. Bu tartışmalar bize Sûs dergisinin yayınlandığı dönemi ve bu dergiyle dönem kadınlarına verilmek istenen mesajları net bir biçimde göstermektedir. Cumhuriyetin ilanıya inşa edilmek istenen Türk kadını tam anlamıyla Sûs dergisinde yaratılmak istenen Türk kadınıdır.

Kaynaklar

Sûs Dergisi

- Sûs Dergisi, 16 Haziran 1923, Sayı.1, s. 2.
Sûs Dergisi, Selami İzzet, *Sûse ve Güzelliğe Dair*, 23 Haziran 1923, Sayı.2, s. 4.
Sûs Dergisi, *İpek Saçlarınız*, 14 Temmuz 1923, Sayı.5, s. 8.
Sûs Dergisi, 21 Temmuz 1923, Sayı.6, s. 2.
Sûs Dergisi, *Güzel Sağlam ve Bahtiyar Olmak İçin*, 23 Eylül 1923, Sayı. 15, s. 14.
Sûs Dergisi, *Salon Âdâb-ı Muaşeret*, 17 Kasım 1923, Sayı.23, s. 15.
Sûs Dergisi, 24 Kasım 1923, Sayı. 24, s. 2.
Sûs Dergisi, Abdullah Cevdet, *İçtimaiyatta Kadın*, 29 Mart 1924, Sayı.42, s.7.
Sûs Dergisi, Muazzez Yusuf, *Bizde Kadın Dünyası Bugünkü*, 29 Mart 1924, Sayı.42, s. 7.
Sûs Dergisi, 29 Mart 1924, Sayı. 42, s. 12.
Sûs Dergisi, Cenap Şahabettin, *Eskiler ve Yeniler*, 26 Nisan 1924, Sayı.46, s. 3.
Sûs Dergisi, *Kadınlık Âlemi: Feminizm İlerliyor*, 31 Mayıs 1924, Sayı.51, s. 5.

Araştırma Eserler

- Akpolat Davut, Y. (1996). Bir Kadın-Magazin Dergisi: Sûs. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 26(152), 34-41.
Aliye, F. (2009). *İslam Kadınları* (Çev. A. Pekin ve Â. Pekin). İstanbul: İnkılab Yayınları.
Arat, Y. (1989). Patriarchal Paradox, Women Politicians In Turkey, N. J., Fairleigh, Dickinson University Press.
Asım, S. (1989). *Osmanlıda Kadınlığın Durumu* (Haz. M. Martı). İstanbul: Arba Yayınları.
Barbarosoğlu, F. (2014). Osmanlı Kadın Modernleşmesi: ‘Yeni Hayat’ın ‘Yeni Kadın’ları. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 11 (41-42), 9-6.
Baykan, A. & Ötüş-Baskett, B. (2016). *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını-1931*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Caporal, B. (1982). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*, (Çev. E. Eyüboğlu). Ankara: Tisa Matbaası.
Çaha, Ö. (2018). *Sivil Kadın-Türkiye’de Kadın Ve Sivil Toplum*. Ankara: Savaş Yayınevi.
Çakır, S. (1994). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.
Davis, F. (2006). *Osmanlı Hanımı-1718’den 1918’e Bir Toplumsal Tarih* (Çev. B. Tırnakçı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Demirel, Ö. (2020). Osmanlı Basınında Kadın Temsili: Hanımlara Mahsus Gazete Üzerinden Bir Değerlendirme. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 241-264.
Durakbaşı, A. (2014). *Halide Edib-Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Göle, N. (2008). *Modern Mahrem-Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
İleri, C. N. (2017). *Kadınlarımız* (Çev. H. E. Oksaçan ve A. M. Şahin). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Karabacak, M. (2009). *Cumhuriyetin İlk Beş Yılında Kadın Dergileri; Bir Değişimin Kadınca Hikâyesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Samsun.
Karakışla, Y. S. (2015). *Kadınları Çalıştırma Cemiyeti (1916-1923)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Kılıç, M. S. & Vefikuluçay Yılmaz, D. (2019). Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergileri (1923-1992). *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10 (17), 2139-2156.
Kurnaz, Ş. (2008). *Osmanlı Kadın Hareketinde Bir Öncü Emine Semiye-Hayatı, Eserleri, Fikirleri*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Lamrabet, A. (2017). Özcülüğün Reddi İle Müslüman Düşüncenin Radikal Reformu Arasında. Zahra Ali (Der.), *İslami Feminizmler* içinde (51-64. ss.). (Çev. Ö. Elitez). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Montagu, L. (1973). *Türkiye Mektupları (1717-1718)*. (Çev. A. Kurutluoğlu). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Mutlu, N. (2009). *Popüler Kadın Dergilerinde Kadın Temsili (Örnek Olay: Cosmopolitan Dergisi)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sancar, S. (2014). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sombart, W. (1998). *Aşk, Lüks Ve Kapitalizm*. (Çev. N. Aça). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tekeli, Ş. (1991). Tek Parti Döneminde Kadın Hareketi de Bastırıldı. L. Cinemre ve R. Çakır (Haz.) *Sol Kemalizme Bakıyor* içinde (93-107). İstanbul: Metis Yayınları.
- Toros, T. (1998). *Mazi Cenneti-I*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ünalın, Y. (2007). *Mehmet Rauf'un Kadın Dergileri: Mehasin ve Süs (İnceleme ve Metinler)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kayseri.
- Vaka, D. (2003). *İstanbul'un Peçesiz Kadınları*. (Çev. S. Çağlayan). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Yüksel, E. (2018). II. Meşrutiyet Sonrası Osmanlı Toplumunda Kadın. *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, 2 (5), 77-92.
- Zihnioğlu, Y. (2016). *Kadınsız İnkılap-Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*. İstanbul: Metis Yayınları.
- <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-kadinlar-birligi/>

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;
☒ Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
  2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
  3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
  4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
-